

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü Tâlib el-Mekkî, *Kütü'l-kulûb*, Kahire 1310, I, 132, 133; II, 159, 192, 231, 294, 324; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, III, 89; Gazzâlî, *İhyâ*, I, 116-118; II, 269; a.m.f., *el-Münkız mine'd-çalâl*, Beyrut 1408/1987, s. 61, 62; Sem'ânî, *el-Ensâb*, Haydarâbâd 1401, XII, 417; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VII, 189; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, IX, 128; İbn Hallikân, *Vefeyât*, Kum 1394, IV, 303; İbn Atâullah el-İskenderî, *Letâ'ifü'l-minen*, Kahire 1322, s. 68; İbn Teymiyye, *Buğyetü'l-mürtâd* [baskı yeri yok], 1408/1988, s. 115, 449; a.m.f., *Mecmû'ü fetâvâ*, V, 483-490; X, 360, 551-552; XII, 169, 281, 409; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XVI, 536; a.m.f., *el-İber*, II, 170; a.m.f., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 655; Safedî, *el-Vâfî* (nşr. Sven Dederling), Wiesbaden 1974, IV, 116; Yâfi'î, *Mir'âtü'l-cenân*, II, 430; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, Beyrut 1967, XI, 319; İbn Hacer, *Lisânü'l-mizân*, Beyrut 1971, V, 300; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, Kahire 1933, IV, 175; Câmî, *Nefehât*, s. 121; Süyûtî, *Şavnü'l-manţık ve'l-keâm* (nşr. Ali Sâmi en-Neşşâr), Kahire 1980 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye), s. 132; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 120; Zebîdî, *İkçd*, s. 85; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 360; *Hedîyyetü'l-ârifin*, II, 55; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 274; L. Massignon, *Essai sur les origines du lexique technique de la mystique musulmane*, Paris 1954, s. 264-270; İbn Abbâd er-Rundî, *er-Resâ'ilü's-suğrâ* (nşr. Paul Nwyia S. J.), Beyrut 1957, s. 22, 57, 58, 107; Abdülhamîd Abdülmün'im, *Ebü Tâlib el-Mekkî ve menhecühü's-şâfî* (yüksek lisans tezi, Kahire 1972), s. 20-37; Sezgin, *GAS* (Ar.), Kahire 1978, II, 488; Bilâl Saklan, *Kütü'l-kulûb'daki Tasavvufî Hadislerin Hadis Metodolojisi Açısından Değeri* (doktora tezi, 1989), SÜ İlahiyat Fakültesi, s. 5-23; Tahsin Yazıcı, "Mekkî", *İA*, VII, 643-644.

BİLÂL SAKLAN

EBÜ TÂŞFİN I

(أبو تاشفين)

Ebü Tâşfin Abdurrahmân b. Ebî Hammû Mûsâ b. Ebî Saîd Osmân b. Yağmurasan ez-Zeyyânî (ö. 737/1337)

Abdülvâdîler Devleti hükümdarı (1318-1337).

692'de (1293) doğdu. Henüz yirmi üç yaşında iken babası I. Ebü Hammû'yu öldürterek 23 Cemâziyelevvel 718 (23 Temmuz 1318) tarihinde başkumandan Mûsâ b. Ali'nin desteğiyle tahta çıktı ve taht üzerinde hak iddia edebilecek bütün yakınlarını Endülü's'e sürdü. Devlet idaresi, Katalon asıllı âzatlısı ve aynı zamanda veziri olan Hilâl'in eline geçti.

Ebü Tâşfin hükümdarlığının ilk zamanlarında Muhammed b. Yûsuf el-Mağrâvî'nin isyanıyla uğraşmak zorunda kaldı. Mağrâve ve Tûcîn kabilelerinin katılımıyla daha da güçlenen âsi Muhammed b. Yûsuf, Vâşerîs dağı ve civarındaki bölgeyi ele geçirdi. Ebü Tâşfin Zenâ-

te ve Arap kabilelerinden topladığı kuvvetlerle isyanı bastırıp Mağrâvî'yi idam ettirdi (719/1319-20).

Ebü Tâşfin dönemi daha çok Hafisiler'le mücadele içinde geçti. Tahta çıktığı tarihlerde Hafisiler, özellikle Konstantin'de (Constantine) meydana gelen olaylar ve iç karışıklıklar yüzünden sarsıntı geçiriyordu. Topraklarını Hafisiler aleyhine genişletmek isteyen Ebü Tâşfin bu olayları fırsat bilerek harekete geçti ve Hafisiler'in Yağmurasan zamanında (1236-1283) işgal ettikleri Tilimsân'ı ve Bicây'e'yi almak üzere seferber oldu. Hafisiler'le Abdülvâdîler arasındaki bu mücadelenin ilk safhası Abdülvâdîler'in zaferiyle sonuçlandı (729/1328-29).

Ebü Tâşfin Hafisiler aleyhindeki faaliyetlerini daha sonraki yıllarda da sürdürdü. Belirli merkezlerde ordugâhlar kurdu. Bunların en önemlisi Sûmâm vadisindeki ordugâh olup 3200 süvari burada bekletiliyordu. Ebü Tâşfin'in Tunus'u istilâ etmesi üzerine Hafisiler, Fas Sultanı Ebü Saîd el-Merînî'den kaybettikleri toprakların geri alınması hususunda yardım istediler. Ancak Ebü Tâşfin, Ebü Saîd'in zaptedilen toprakların geri verilmesi isteğini reddetti. Hafisiler bu taleplerini daha sonra Ebü Saîd'in yerine geçen oğlu Ebü'l-Hasan'a da ilettiler. Ebü'l-Hasan hazırladığı bir donanmayı derhal Mağrib-i Evsat sahillerine gönderdiği gibi 735'te (1334-35) kendisi de harekete geçti; Nedrûme ve diğer bazı şehirleri ele geçirdi. Merînî donanması da Oran, Cezayir ve Tenes'i zaptetti. Ebü'l-Hasan Mansûre'ye kadar gelip burada ordugâh kurdu. Merînî kuvvetleri iki yıllık bir kuşatmadan sonra Tilimsân'a girdiler (30 Ramazan 737/2 Mayıs 1337). Ebü Tâşfin sarayını müdafaa ederken Ebü'l-Hasan'ın oğlu Abdurrahman'ın emriyle öldürüldü. Üç oğlu ve devlet adamlarından birçoğu da bu savunma sırasında öldürüldüler. Ebü Tâşfin'den sonra Abdülvâdîler Devleti geçici bir süre istiklâlini kaybederek Merînîler'e tâbi bir hale geldi.

Abdülvâdî sultanları içinde ülkesini en çok imar eden Ebü Tâşfin olmuştur. Hayatı boyunca fakirlik ve cehaletle mücadele etmiş, onun döneminde ilim ve sanat, tarım ve ticaret büyük bir gelişme göstermiştir. Ebü Tâşfin zamanında Tilimsân'da yaşayan âlim ve edipler arasında Ebü'l-Abbas Ahmed b. Ebü Bekir ile Mâlikî fakihî Muhammed b. Yahyâ b. Ali en-Neccâr çok meşhurdur. Ebü Tâşfin Tilimsân'ı saraylar, güzel bahçeler ve me-

sire yerleriyle donatmıştır. Kendi adını taşıyan bir medrese yaptırmış, ancak burayı daha ziyade kendisine methiye yazan şairlerin hizmetine tahsis etmiştir. Ayrıca Cezayir'i surlarla çevirmiş ve Cezayir Camii'ni genişletmiştir. Onun eserlerinden günümüze sadece Tilimsân'daki büyük sarnık intikal edebilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânüddin İbnü'l-Hatîb, *el-Lemhâtü'l-Bedriyye fi'd-devleti'n-Nasriyye*, Beyrut 1400/1980, s. 96; Yahyâ b. Haldûn, *Buğyetü'r-ruvvâd*, Cezayir 1321/1903, I, 132-134; İbn Haldûn, *el-İber*, VII, 104-114; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 115; Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 115; Abdülhamîd Hâciyât, *Ebü Hammû Mûsâ ez-Zeyyânî: Hayâtuhü ve âşârüh*, Cezayir 1394/1974, s. 17-19; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemü a'lâmî'l-Cezâ'ir*, Beyrut 1400/1980, s. 56; Abdurrahman el-Cilânî, *Târîhu'l-Cezâ'iri'l-âm*, Beyrut 1400/1980, II, 160; Muhammed b. Amr, *Tilimsân 'abre'l-üşûr devruhâ fi şîyâse ve hadâretü'l-Cezâ'ir*, Cezayir 1984, s. 123-131; G. Marçais, "Abd al-Wâdids", *EI*² (İng.), I, 93; A. Bel, "Abû Tâşhufin I", a.e., I, 155.

MEHMET ÖZDEMİR

EBÜ TÂŞFİN II

(أبو تاشفين)

Ebü Tâşfin Abdurrahmân b. Ebî Hammû Mûsâ b. Yûsuf b. Abdurrahmân b. Yağmurasan ez-Zeyyânî (ö. 795/1393)

Abdülvâdîler Devleti hükümdarı (1389-1393).

752'de (1351) Nedroma'da doğdu ve gençliğini burada geçirdi. Sultan Ebü Sâbit'in (1348-1352) Merînîler karşısında tutunamayarak Tunus'a kaçması üzerine, Merînî Sultanı Ebü İnân tarafından zâhid bir insan olan dedesi Ebü Ya'kûb ile birlikte Fas'a gönderildi ve burada kendilerine çok iyi muamele edildi. Ebü Tâşfin, babası II. Ebü Hammû'nun Tilimsân'a dönerek Abdülvâdîler'in başına geçmesi üzerine Fas'tan Tilimsân'a döndü (760/1359) ve vâliht tayin edildi. Ancak Ebü Tâşfin tahtın normal şeklide boşalmasını beklemeyip babasını ve kardeşlerini Oran şehrinde hapsedirerek hükümdarlığını ilân etti (1388). Babası II. Ebü Hammû bir süre sonra hapisten kurtulup Tilimsân'a döndü, oğlu ile görüşüp tahttan feragat ettiğini bildirerek hacc gitmek için izin istedi ve Ebü Tâşfin'in verdiği bir gemiyle yola çıktı. Fakat yolda gemideki muhafızları çeşitli vaatlerle kandırıp Bicây'e'de karaya çıktı ve Tilimsân'a dönerek tahtı tekrar ele geçirdi (790/1388). Bu gelişmeler üzerine Fas'a